

ירחמיאל כהן

לתולדות הקמת האו"ף* בצפון צרפת

(תעודה בלתי-ידועה משנת 1942 **)

ב־29 באוגוסט 1941 הורה שלטון הכיבוש הגרמני לקסבייה ואלא, הקומיסאר לשאלות יהודיות במשטר וישי, להקים מועצה יהודית באיזור הכיבוש. הוראה זו צריכה היתה להתבצע עד ליום 25.9.41¹ רק בסוף נובמבר, לאחר מ"מ מייגע בין הגורמים שטיפלו בחקמתו, נחקק חוק ייסוד האו"ף לצרפת כולה.² שלושה היו גורמים אלה: שלטון הכיבוש (המינהל הצבאי וה-ס.ד.), המימשל הצרפתי (בעיקר, הקומיסאריה הכללית לשאלות יהודיות³), והיהודים עצמם, שלא כמקובל במזרח-אירופה, היהודים בצרפת מילאו תפקיד מכריע במו"מ זה, כמו למשל בעניין הארכת המועד לתקמת האירגון.⁴ אף לאחר שפורסם חוק ייסוד האו"ף לא פסקו הוויכוחים והדיונים בין היהודים לבין עצמם ובינם לבין הגורמים הצרפתיים שהיו אחראים לתקמתו. בגלל הסתייגויותיהם של היהודים, ומשום תיעדר התערבות גרמנית ממשית, עבר למעלה מחודש נוסף מיום פירסומו של החוק לבין מועד פירסום רשימת חברי מועצות האו"ף בצפון ובדרום.⁵ אולם בחודש זה התרחשו מאורעות דראמטיים בצפון שסימנו החרפת המדיניות הגרמנית ביחס ליהודים, ומשמעותם רבת לראשיתו של האו"ף בצפון. כביכול כגמול על רצח כמה חיילים גרמנים בסוף נובמבר ובראשית דצמבר, נאסרו מאות יהודים צרפתיים, נרצחו כ־95, יהודים, קומוניסטים ואנארכיסטים⁶, נאסר על הצלב-האדום להיכנס למחנות דראנסי וקומפיין, לטפל במשפחות האסירים, והוטל מס בסך מיליארד פראנקים על, היהודים באזורי צרפת הכבושים.⁷ הטיפול בחיטל של מיליארד פראנקים הופקד רשמית בידי האו"ף ב־17.12.41⁸ שבפרעל עוד לא היה קיים וטרם מונחת לו מועצה. דוקר הודיע לא. בור, העתיד להתמנות כסגן-נשיא האו"ף, שעליו לדאוג לגיוס רבע מסכום המס תוך חודש ימים. בור וראשי „ועד התיאום" (Comité de Coordination)⁹ — אירגון-הגג של יהודי הצפון מיאנואר 1941 — השתכנעו שאי-ציות להוראה זו יביא למאסרים נוספים בחיפף רחב, ועל כן התחילו

* או"ף — איגוד כללי של היהודים בצרפת (U.G.I.F. — Union Générale des Israélites de France).

** תעודה זו מקורה באוסף יארבולום, ארכיון ירושם (לחלן: אי"ש) P1/8, מודפסת במכונת-כתיבה וכוללת 10 עמודים. בראש העמוד הראשון מופיע התאריך, ובכתב-יד האות E. הריני מודה לר"ר ש. קיקובסקי, מנהל אי"ש, על אישורו לפרסם את התעודה במלואה.

לפעול למציאת דרך לגייס את הסכום העצום. בעזרתו של ואלא הצליח האודיף להשיג הלוואה מטעם מועצת הבאנקים הצרפתיים, ועמד בהוראתו של דנקר. בינתיים פורסמה רשימת המועצות ושוב נתאפשר הקשר בין האירגון היהודי לבין האסירים במחנות, בעזרת הצלב האדום. בנסיבות אלו קם האודיף בצפון. כשבועיים אחר-כך (ב"28.1.42) התקיימה ישיבת שנועדה להרחיב את התמיכה באודיף בקרב נציגי הציבור המזרח-אירופי בצפון אשר פעלו שם בענייני עזרה וסעד.¹ בישיבה זו נכחו שלושת הנציגים הבולטים של אירגוני עזרה אלה: י. יעקובוביץ', ד. רפפורט וא. מינקובסקי, ומטעם האודיף נכחו המישה מתוך תשעה חברי המועצה. התעודה שלפנינו הינה פרוטוקול של אותה ישיבה, ונשמעים בה הדים לאותם ויכוחים שנתקיימו בצפון לפני הקמת האירגון. בגילוי-לב רב כאות לידי ביטוי העמדות העקרוניות של שוללי האודיף ו"מחויביו", יש בה להעשיר את ידיעותינו על הלכטים המוסריים והנפשיים שליוו את ראשי הציבור היהודי בצרפת בעמדם בפני שאלת ההצטרפות למועצה יהודית כפויה.

עם פתיחת הישיבה התייחס בור ברמזים למיפגש החשוב בין פטן וגרינג שנתקיים ב-1.12.41 בסינט-פלורנטין (Saint-Florentin) מדרום-מזרח לפאריס. ראוי לפרש כאן את שנרמז שם: בפגישה הגדונה תיאר פטן בפני גרינג את תפיסתו בדבר שיתוף-הפעולה הרצוי לצרפת במישורים הכלכלי, הפוליטי והחברתי. אך הוא הוציא מכלל זה את המישור העיקרי שהעסיק את גרינג באותה שעה — העזרה הצבאית בצפון-אפריקה. פטן קיווה שהמיפגש יוליד הקלות בתנאי שביתת-הנשק ובתנאי המאסר של שבויי-המלחמה הצרפתים. המיפגש הדראמתי עורר במצרב ניתושים רבים ודאגה רבה ואכן הושגה הכנה בין הצרפתים לבין הגרמנים לגבי שיתוף-פעולה צבאי. כעבור חודש נמוגה הדאגה כליל, והתברר כי התוצאות הישירות של המיפגש היו אפסיות וכי המתח בין גרמניה לצרפת גבר. ב-20.12.41, לאחר כניסתה של ארה"ב למלחמה, הומין גרינג את הגנרל ז'ואן (Juin), שעמד בראש הצבא הצרפתי באפריקה, והציע לו תנאים מפורשים לשיתוף-פעולה צבאי בין המדינות. תמורת העזרה בחזית אפריקה הבטיח גרינג הקלות בתנאי הכיבוש בצרפת, בתשובתו של דארלאן לגרינג (הגרמנות בדבריו של בור) מן ה-22.12.41, יש שירות כללי של קורי שיתוף-פעולה אפשריים מטעם צרפת. שוב הוציא דארלאן מכלל אפשרות ביטול העצמאות של הכוחות הצרפתיים ומסירת בסיסים צרפתיים בצפון-אפריקה לשירות הצבא הגרמני.² דברי דארלאן באו לאחר מחאה קלושה של ממשלת וישי על תחרפת המדיניות הגרמנית שבוצע קודם לכן. מכאן ועד לסוף יאנואר תחריפו היחסים בין המדינות בשאלת שיתוף-הפעולה.

אפשר לשער כי באותה ישיבה מן ה-28.1.42 התנהל ויכוח על משמעות המידע שנמסר, אף שאין ויכוח כזה מצויין בפרוטוקול, ואולי גם נשאלה השאלה החשובה, סניין לו לבור האינפורמאציה הסודית הזאת. אמנם פגישת פטן-גרינג הייתה ידועה לכול, אך תדו"ת שהגיש פטן לגרינג וכן תשובתו של דארלאן שהוזכרו על-ידי בור לא היו ידועים. אפשר אפוא להניח כי היו לו לבור מקורות מידע מתוך ממשלת וישי. קשריו של בור עם קסבייה ואלא מעלים את הסברה כי המידע תאמור נמסר לבור על-ידי ואלא.³ דבריו של בור, שצוינו בתעודה בצורה סטנדרטאמית, באו להבליט את אמנותו ואת אמונתם של ראשי האודיף שהומנים

משתנים, וכי יש סבירות רבה שתלך ותגבר ההתנגדות לשלטון הכיבוש — ולא בשל השאלה היהודית, שכנראה לא נידונה בפגישת פטן-גרינג.¹² לאחר פתיחתו הפוליטית עבר בור לדון בבכיה שעמדה על סדר-היום של הישיבה שיום האודיף. כבר בראשית דבריו נקבע שהבכיה המרכזית הפוגעת באפשרות של שיתוף פעולה בין האירגונים השונים הינה החשדנות שחש הציבור היהודי המזרח-אירופי בצרפת כלפי מנהיגי האודיף מנצח צרפת. בעיני ראשי האודיף חשדנות זו לא היתה מוצדקת, שהרי מנסת האירגון היתה לפעול במסגרת רשמית לטובת כלל הציבור היהודי בצפון ולשלב בתוכו את המפעלים הסוציאליים החשובים שהקימו לפני שנים ראשי הציבור המזרח-אירופי. אולם עיקר הוויכוח לא הוקדש לפער שהבדיל במציאות בין שני הציבורים האלה, אלא לניגודי התפיסות של ראשיהם לגבי אופי פעילותם במסגרת „ועד התיאום“. כאן מתגלע ויכוח עקרוני על מהות האחריות הציבורית ועל החובה המוסרית שמטילה שעה זו על יהודי צרפת; משתתפי הדיון, שהיו כולם בתקופה כלשהי חברים ב„ועד התיאום“, הפכו את הדיון האקטואלי להצרכה נוקבת של תוצאות שיתוף-פעולתם במסגרת ה„ועד“, ומכאן — לסיכויי שיתוף הפעולה במסגרת החדשה. מתוך הדברים שהושמעו עולות שתי תפיסות עיקריות ומנוגדות, שכל אחת מעוגנת בעמדה מוסרית ברורה, כדברי ד"ר מינקובסקי: „כל אחד מאתנו נטל על עצמו את האחריות שלו, כפי שהיה משוכנע שעליו לשאתה“.

דעה אחת, זו המוצגת על-ידי אנשי האודיף, הדגישה שאילו היו מפקירים את ה„ועד“ (כפי שעשו שלושת הנציגים לקראת קיץ 1941) אזי היו מצטרפים אליו אנשים חסרי מצפון וחסרי ידע מקצועי, והיו הופכים אותו לאירגון שכולו נתון להשפעת הגרמנים. לפי גירסתם, הפעילות הרשמית לא זו בלבד שהעניקה עזרה ממשית לציבור רחב של יהודים, אלא גם איפשרה לאירגונים שונים להתקיים בחסותו ללא פיקוח גרמני ישיר על מפעליהם. בעיני ראשי האודיף מעשה ההצטרפות לאודיף, כמו הישארות ב„ועד התיאום“, לא היה פחות אחראי, פחות מוסרי ופחות פסוכן מהחלטה על הימנעות מהצטרפות. אדרבה, בעיניהם, ובמיוחד ביטא זאת מארסל סטורה, המסרבים להצטרף נהנים מן העובדה שאנשי האודיף אכן קיבלו על עצמם את האחריות הקשה, כי כך הם יכולים ליהנות הנאה מוסרית מאי-הצטרפותם וגם להפיק תועלת מעשית מקיום האירגון. מנסת ראשי האודיף, המצטיירת מתעודה זו, מראה שלא לחיטות אחרי שורה היא אשר הביאה אותם לתפקידיהם, אלא הרצון לפעול להקלת המצוקה החברתית של הציבור; הם שאפו למנוע מהציבור היהודי תוצאות חמורות (כלכלית וחברתית) שהיו נגרמות לו על-ידי גישה שלילית נחרצת לגבי וקיוו לדחות על-ידי כך את הקץ. ראשי האודיף התנהמו ביחס הסובלני של קסבייה ואלא וכנראה תלו בו ובצפתים תקוות להכנה הדדית. משום כך ייחסו חשיבות לגילויי המתיחות ביחסים שבין פטן לבין הגרמנים בשבועות שקדמו לישיבת ונודדו לראות בהם סימנים להתנגדות צרפתית לתכתיבים גרמניים. מכאן ניתן להבין את ראייתה ואת דרכה של ההנהגה היהודית הזאת בטרם עמדה בפני מאסרים המוניים וגירדושים: היא ראתה את הבעייתיות שבמעשיה וחיתה מודעת היטב לחיבטים המוסריים שבתחלפותיה, והיא היתה צופה לקשיים נוספים ולאפשרות של דרישות

גרמניות שלא תוכל להשלים אתן. אך יחד עם זאת היא חשה בחובה לפעול מתוך אחריות לציבור היהודי, התלבטות זו מודגמת היטב בשאלת מקור הכספים לפעילות האו"ף. הנהגת האו"ף הסכימה להשתמש בכסף היהודי המותרם (דרך „קרן הסולידאריות“¹²) והעדיפה אפשרות זו על-פני מס מיוחד שתשלטון הגרמני עלול היה להטיל, שהציבור היהודי לא יכול היה לעמוד בו.

לעומת עמדתם של מנהיגי האו"ף הציגו נציגי האירגונים המזרח-אירופיים עמדה שונה. אלה הטיחו האשמות כבדות כלפי ראשי האו"ף (ביניהם ראשי „ועד התיאום“ לשעבר), בחלקן מקבילות לאלו שהושמעו כלפי מועצות-יהודים ברחבי אירופה, ובחלקן מיוחדות בשל המבנה הקהילתי של יהודי צרפת. היחסים בין היהודים ילידי צרפת לבין המהגרים היהודים ממזרח-אירופה הלכו ותחריפו בשנות השלושים, ואף המלחמה לא יכלה לבטל במהייד את המתיחות שהצטברה במשך דור שלם.¹³ בראי זה יש לראות את דבריו התקיפים של דוד רפפורט, שבלט בין שלושת הנציגים בהתנגדותו ובחשידתו כלפי האו"ף.¹⁴ כאיש שבספטמבר 1940 ניסח לחקים, ללא הצלחה, ועד משותף עם היהודים הצרפתים, חש רפפורט שראשי האו"ף אינם מגלים יחס שווה לציבורים היהודיים השונים; כי לפני הקמת האירגון נמנעו מלהתדיין עם אירגונים מזרח-אירופיים, טענותיו של רפפורט כוונו לדרך בה פעל ה„ועד“: לדעתו הוא התרחב מעבר למסרים הרצויים, נכנע ללחצים הגרמניים (העבודה בארדן) ושיתוף בהנהגתו אנשים בלתי-הוגנים. לדעתו ולדעת חבריו, כדי שהאירגון החדש ישיג שיתוף פעולה רחב, הוא חייב להישאר קטן, ולפעול לִצְנֵטְרָאליזָאצְיָה שתאפשר לאירגונים הקטנים יותר להתקיים בדריכהם המיוחדת. עצמאותם של האירגונים האלה חייבת להישמר, כשהאו"ף משמש להם כיסרי. רק על בסיס זה ראו נציגים אלה אפשרות לשיתוף פעולה, בהנהיגם שאין המדובר באו"ף משותפת. קיננה בלבם ההרגשה שראשי האו"ף פסחו על דעותיהם לפני הקמת האו"ף ועתה, כשהאירגון הפך לעבודה קיימת וגזקקים לעורחם, הם נדרשים לתת לו את הסכמתם. מכאן צמחה עמדתם העקרונית: אין הם מוכנים להיות שותפים להתלטות הגורליות ואינם מוכנים להיות אחראים למעשים שיתרחשו באו"ף בעתיד, ברם יהיו שותפים בעצה ובנטל באותם תחומי סיוע שבהם פעלו עד כה. דרישתם היתה ברורה: הם נכונים לחליפת מידע בין האירגונים ולהתייעצויות משותפות, בעוד האחריות המסרית והמסדית נופלת על אנשי האו"ף בלבד. נראה כי המניע לעזיבתם את „ועד התיאום“ — ההתערבות הגרמנית המפורשת — נשאר בתוקפו וכי לא נמצאו נסיבות מקילות ליתר מעורבות עם האו"ף אף במידע שהביא לפניהם א. בור בראשית הישיבה.

לסיכום נראה, שעל אף הוויכוח העקרוני שהתנהל בישיבה זו והפער הברור בין הגורמים השונים, הונחה תשתית לשיתוף פעולה מסוים בין האו"ף לבין אירגוני העזרה האלה. בסופו של דבר, שני הגורמים היו שותפים לרצון להעניק עזרה סוציאלית יעילה לציבור הנוקס, ועל כן הסכימו שניהם שחברי האירגונים יהיו שותפים בורעדות ספציפיות המטפלות בתחומים שהתמחו בהם — שירות רפואי, סעד, ילדים וכד"ב. תוסכם ששיתוף הפעולה יהיה בלתי-רשמי ובלתי-מחייב, ועל-ידי זה הובאה בהשבון ההתנגדות העקרונית של שלושת הנציגים

המזרח-אירופים לקיום האוו"ף והאחריות הסופית לתיפקוד האירגון נשארת בידי האוו"ף. ואמנם עד לפירוקם של אותם אירגונים (אמצע 1943) שייצגו השלושה שיתף אותם האוו"ף בוועידותיו ובמידה רבה נמנע — לשביעות רצונם של אירגונים אלה — מהתערבות ממשית בפעולות שלהם. על אף הפער שהיה קיים ביניהם — ביעדים, בהשקפות וביחסם כלפי הפעילות הכפויה על-ידי הגרמנים — הגיעו להבנה הדדית וזו נמשכה למעלה משנה וחצי.

בתעודה שלפנינו יש עדות ייחודית למחלוקת העקרונית בין האירגונים השונים שליוותה אותם לאורך כל תקופת המלחמה. היא מבליטה את מידת הערנות של מנהיגים אלה לשאלות מוסריות ולבעיות חקשורות ב"שיתוף פעולה" עם השלטון הכובש, ומצביעה על רצונם האמיתי לפעול למען הציבור אף אם פעילות זו כרוכה בסכנת נפשות ממש. יש בכך כדי לתרום תרומה להבנתנו את הדילמות הקשות שעמדו בפני מנהיגים יהודים ברחבי אירופה בתקופת המלחמה.

התעודה (תרגום מצרפתית; רשימת קיצורי השמות — עמ' 151)

28.1.42

מר ב. מדבר על השאלה מן הצלב-האדום — משאית, 3 עד 4 פעמים בשבוע, כדי להעביר את תבילות הכלואים. חסכון.

מר ר. יבטל את שירותיו של זה המבצע עתה שירות זה, והוא יסיים את העסקתו.¹

מר ב. מוסר את נוסח מכתב-המחאה של אמד.² וכן את הדו"ח על מה שהמאר. פ. ביקש מאת המאר. ג. כתבאים לשיתוף הפעולה.³

כרגע, נראה שהחוגים הצרפתיים מתנגדים — אפילו במה שנוגע ליהודים: הם אינם רוצים להופיע כשותפים למעשה (complices), וכך נשמע בין השורות כי יום אחד ימצאו היהודים שוב את אפשרויותיהם הנורמאליות.

„אך האם מר איקס-ווי. עצמו אדם כן הוא?”

מר ב. אומר כי הוא השתנה מאוד ואחדים רואים בו אפילו פילזשמי.⁴

„האם יש כאן מחיטה?”

מ.ב.: — אולי, אבל אז צריך לקבל תועלת מכך.

מר בור מסביר את יעדה של פגישת זאת: אל לנו לעסוק בפוליטיקה. אנו מטרה לביקורת, להתקפות, גם מצד חוגי שלטון, וגם מצד אנשים שאנו מסייעים להם. אם מדובר כאן בשאלת אישים, אין בכך דבר; אך אם מדובר במפעל שלנו, צריך לראות מה באמת המצב.

„האיגוד הכללי של היהודים בצרפת” הוקם מבלי שנוכל לשאול את כל אחד, מי רוצה להשתתף באירגון.

אנו כולנו מלאים רצון טוב. אינני חושב שיכולים להיות הבדלים של נקודת-השקפה. אני מאמין שנוכל לשותף פעולה. אין אנו מותחים ביקורת ביחס למפעלים אחרים, אולם המפעלים האחרים מותחים ביחס אלינו.

יש יהודים צרפתים ויש יהודים זרים, והבדל זה קיים כפי שהוא קיים בין צרפתים לבין זרים. ודאי, דעתי היא כי ליהודים זרים קשה יותר להגן על

עצמם, מאשר ליהודים צרפתים. אך כדי לבצע מעשים טובים לא צריך להתחשב בהבדלים.

אולם יש חשדנות כלפינו מצד היהודים הזרים. אם יש לאומנים בין היהודים הצרפתים, הרי אין כאלה בין עמיתינו ואנו מרגישים כאב נוכח חשדנות זאת.

ד"ר ו.ה.: — בעצמי שמתי לב, יחד עם ד"ר מ., לאי־הבנה מסוימת. אנו חושבים כולנו כי יש צורך בכך שהפעולות הישנות תמשכנה להתקיים. אלה מפעלים נהדרים. תקוותי ותקוות כל הוועד כולו היא שפעילות זאת תתפתח גם יותר, והוועד יצטרך להיות „כר" בין אלה הרודפים לבין אלה הנרדפים. אין זה יכול להיות קשה להבנה משותפת!

מ.ב.: — תאפשרויות של קליטת המפעלים בגוף שלנו? צריך שאנו נוכל לסמוך, אלה על אלה, ללא מחשבות־סתר תבויות.

י.: — אני לגמרי מופתע, נדמה, מן הצורה בה מעמידים את השאלה. אלה אשר עברנו אתם היו יכולים להגיד לך כי בחודש ספטמבר 1940 — חודשיים לפני הקמת „ועד התיאום" — אמרתי לרב הראשי וייל⁷: „ברגע זה צריך להתאחד" והרב הראשי ענה לי כי היהודים הצרפתים מפתחים מלהתערב ביהודים זרים.

יש אנשים המכירים את עבודתנו מזה 15 שנה. אנו במיוחד עמלים לאחד את היהודים הצרפתים והיהודים הזרים. לדאבוננו, עכשיו אנו „טלנו באותה רשת" — אך מקודם, כאשר היינו במצב הרבה יותר חלש מהיהודים הצרפתים, לא אסתר מפניו כי היתה דעה קדומה בקרב היהודים הזרים — כפי שהיתה דעה קדומה גם בקרב היהודים הצרפתים. אך המנהיגים, המנחים, של המפעלים הסוציאליים — אצל אלה לא היתה כל דעה קדומה.

מ.ב.: — אני מבחיר את מחשבתו של מר ב. תמיד התאמצתי לשתף פעולה אתכם. ד"ר מינק. יודע שכאשר ניגשתי אליו אמרתי לו כי האחריות שלנו היתה קלה יותר אילו יכולנו להרכיב ועד רשמי־למחצה עם יהודים מהגרים — ועד שלעולם לא היה מוכר. ד"ר מינק. סבר, כי זה היה מסוכן וכי חוגים צרפתיים מסויימים היו חושבים כי אנו מושפעים יותר מדי על־ידי היהודים הזרים.

זה היה בתחילת קיומו של „ועד התיאום". מר ב. או אני, — לא התייעצו עמנו ברגע הקמת „ועד התיאום" בחודש ספטמבר 1940, על־ידי הרב הראשי וייל, מר מארסל זאקס⁸ וכר. לא היינו מסכימים להיות חלק מגוף זה.

הוועד שלכם⁹ התנגד לשלטונות? גם אנחנו? אך המדיניות שלכם היתה פתוחה מדי; למשל, ברגע של פירסום העיתון¹¹ וכך נקראו מווינה תאודוס י. ויב¹² אתם בעצמכם עזבתם או את הוועד¹³ בתורת חברי הוועד. הרי העתונות שלכם היתה צריכה להיות מנומקת. אפשר היה להוציא עיתון — עיתון שבו, כמו בעיתון שלנו, לא היה שום דבר מפליל — והייתם יכולים להמשיך בפעילותכם בקרב הוועד.

העניינים התפתחו בצורה אחרת משום שהאזונים י. ויב. באו מווינה ומשום שעזבתם את הוועד. ואנו, אנו נכנסנו לשם. ואם כל האנשים הישרים עזבו אותנו, אם האנשים המפוקפקים (קרוקר)¹⁴ לבדם היו נשארים, הרי היינו צריכים להגיד „אמן" לכל דבר.

משום שהיתה לנו גישה נוסרית שונה מגישתכם, לקחנו את מקומכם. אנו יכולים להגיד שמעולם לא נכנענו לשום לחץ, ומעולם לא נענינו לדרישות שאין לקבלן.

מותחים עלינו הרבה ביקורת: אך האין זה משום שאנו נטלנו על עצמנו אחריות זאת, שאתם יכולים להמשיך בפעילויותיכם?

אני ביקשתי מאת מר י.¹⁰ לספור לי דינים וחשבונות — מוויפס, מויעדים למר ד.

אותו דבר לגבי „רי אמלו“, מר רפפורט.¹⁶

האם נראים אנו כאילו רצינו להפחית מפעולתכם?

תמצב שאתם מכנים אותו, נוצר עליידי הוועד שלכם, ובמשך פגישות שונות ישם אנחנו אמרנו לכם כי האחריות שלנו היתה כבודה.

ד"ר ו.ת.: — אף לנו להצטרף יותר על המידה על העבר. אני חבר לשעבר של א.ו.א.¹⁷ הייתי רוצה כי נשכח את העבר, וכי נביט אל העתיד. עלינו לבנות!

(רפפורט — י.ב.): — העניין אינו שיתוף הפעולה בין יהודים צרפתים לבין יהודים זרים. מדובר על שיתוף פעולה עם האיגוד.

כאשר רצינו לשתף פעולה עם „ועד התיאום“ עשינו זאת, אפי"כ לא היינו תמימי דעים באשר לשיטותיו. נכנסנו ל„ועד התיאום“, אומרים אתם? אתם מאשימים אותנו בכך בכל פעם שאנו נפגשים: מארסל ואקס הבטיח לנו כי ועד זה יהיה ועד רשמי. הוא ודאי דיבר בתום-לב, אבל זה לא היה כדי לשתף פעולה עם הגרמנים.

מ.ס.: — גם אנו לא!

(כנראה רפפורט — י.ב.): — נהיה נא גלויים. אתם אומרים כי לעולם לא נכנעתם לשום לחץ! אבל מה עם הארדן? עשיתם דברים שאחם בעצמכם לא רציתם לעשותם.

כאשר התחלתם במפעלכם הסוציאלי, אמרנו כי צריך להעניק ל„ועד התיאום“ את החשיבות הקטנה ביותר האפשרית, כי עצם העובדה שמוסד זה נוצר מוכיחה שזה יהיה כדי לפעול נגדנו. הסכמתם לכך, אבל אזי — לשם מה אותו מפעל סוציאלי? צריכה היתה להיות קופת שחורה. כן, יודע אנכי כי היו כמה אלפי פראנקים שחולקו... הגרמנים לא רצו לקחת כשכירים — בוגדים, אלא דווקא נציגים ידועים של החברה היהודית. בסיכון חיינו יצאנו מ„ועד התיאום“, ואילו אתם, אתם חשבתם שטוב עשיתם בכניסתכם לשם.

אינני רוצה להתווכח אתכם על נושא זה. לא היה מדובר על התחמקות מאחריות: היה מדובר על תורדה עד לטיניטום של חשיבות הוועד.

„הפסדנו בחליפין כאשר סטורה, איש חכם וגמיר, לקח את מקומו של קרוקר!“ — זאת אמרתי לך כאשר אתם החלפתם את קרוקר!

רצינו לעשות את כל עבודתנו היטב, תחת השלט של מפעל קטן כלשהו, אך לא תחת השלט של „ועד התיאום“, לא אתכם, בתורת יהודים צרפתים, לא רצינו לשתף פעולה. לא רצינו לשתף פעולה אתכם בתורת חברי הוועד. עשיתם את מה שלא רצו לעשות הרב הראשי וזיליאן וייל, מר מארסל ואקס וכו' — וזאת אנו מצאים כי זה רע.

מ.ב.: — אולם באיזור הבלתי־כבוש, ודאי שקיים אוזיף, ואולם ועד שהורכב על־ידי הנרמנים לא היה קיים שם?

— איגוד נוצר באיזור הבלתי־כבוש כי לא היה מאומה.

רפ.: — אני מוסיף כי יש דברים שמקוממים! בכנס העובדות הסוציאליות של רובע 11 הן אמרו כי לא דובר כלל על „ועד התיאום“, אלא דובר רק על „תאיגוד הכללי של היהודים בצרפת“ — בלבד.

הגברת שטרן¹⁸ מבחישה את העובדה.

רפ.: — כן אלה דברים קטנים, אך אומרים כי „כל מהפכה מתחילה במאבק רעיוני וממשיכה במאבק על השלטון!“

לא נדבר יותר על שיתוף פעולה בין יהודים צרפתים ויהודים זרים. המריבות נפסקות. ואגב, הן בוודאי תתחדשנה יום אחד!... „האיגוד הכללי של היהודים בצרפת“ קיים. איך נוכל להמשיך בפעולותינו?

מ.ב.: — לפי החוק, המפעלים סחורו.¹⁹

ד"ר ו.ה.: — הנסיון לימד אותי כי אם יוצרים מיד אירגון גדול ואחר־כך מטפלים בפרטים — הרי הדבר רע. יש קודם לתת אפשרות לחיווצרות גופים קטנים לדוגמה, שחיים בתוך העובדות ומתפתחים בתוך המציאות, וזה טוב. ה„רי אמלו“ הוא במגע עם העובדות. למה לא לתת לאירגונים לחיות בחירות רבה? אך יש צורך בכך שתהיה עזרה הדדית אישית של המפעלים. — ובנוסף לכך, שלא תהיה כפילות בשום מקום.

ד"ר ו.ה.: — אישית, אני לומד הרבה ממגע עם יהודים זרים, החיים בקרב השכבות העמוקות של היהדות, ססגוניות יותר, גמרצות יותר, חזקות יותר, דתיות יותר מן השכבות הצרפתיות.

מ.ב.: — ובכל זאת, הדת אינה נראית כנקלטת שם ביותר, לא כן?

(כנראה מינקובסקי — י.ב.): — גברת שטרן דיברה אתי על ועדה רפואית־סוציאלית. זה מה שמעניין אותי. הפוליטיקה הכללית אינה מעניינת אותי. אני רוצה לעשות משהו מועיל. רק מנקודת־השקפה זאת ביקשתי לבצע שיתוף פעולה אתכם בתחום הסיעוד, הרפואה, ההיגיינה.

אשר למפעלים הגופלים בחלקנו, הייתי רוצה שיכירו אלה את אלה. שהמיספר המירבי של בני־אדם יקבלו סיוע והצלה, מבלי שחלק מסויים יהיה מוזנח משום שאחרים מקבלים יותר מדי סיעוד.

נבי שטרן: — תמיד הלכנו לראות את מר רפ. לעולם לא דובר על קליטת מסגרות.

מ.ב.: — אולם אנו עלולים למצוא את עצמנו בפני תקנות, חוקים, לא כן?

ד"ר מינק.: — השם שאנו נושאים צריך להיות „דגלון המכסה סחורה“. לא מדובר על ויכוח בענייני מדיניות כללית, אלא יש לראות אם אנו כולנו מסכימים כדי לעצב תוכנית כללית של סיעוד. ה„דגל“, „ועד התיאום“ לא מצא חן בעיני כולם? אבל היום, צריך לראות אם אנו יכולים להגיע לשיתוף פעולה.

אם אנו נערוך עכשיו משפט לפעולות „ועד התיאום“, נהיה עסוקים בכך 24 שעות! כל אחד מאתנו נטל על עצמו את האחריות שלו, כפי שהיה משוכנע שעליו לשאתה. אני עצמי הייתי לצדו של „ועד התיאום“,²⁰ ואם יום אחד אצטרך לתת את הדין על כך, אעשה זאת — אך אין זה עניין לרגע זה.

מעולם לא אמרתי: „הזהר, פן יאשימו אתכם בשיתוף פעולה עם היהודים תורים“. אמרתי: „המשימה כבדה מדי, צריך להישען על כתפיהם של כל החוגים היהודיים“.

מ.ס.: — אל לנו להתווכח על מלים. לא אמרתי את כל אלה ברוח ביקורתית. אני רק רוצה להעמיד את הדברים על דיוקם. העובדה שיש עכשיו נוסח צרפתי, האם היא עובדה מספקת שתעריכו מחדש את יחסכם וגישתכם?

מ.ב.: — אמרת לי כי צריך שאישים צרפתים יהיו מעורבים ב„ועד התיאום“. ד"ר מינק.: — חושבני כי לא צריך לקבוע הגבלים, ודאי, יש עדיין יהודים צרפתים שאינם רוצים לתת פרוטה למען יהודים, אך אל לנו לדבר על כאלה. מאז פירסום החוק נשתנה משהו, ומנקודת-השקפה זו יש להעריך את הדברים מחדש:

(1) עליכם להגיד לנו: „חסלו את פעולותיכם לפי החוק!“, אולם אז נשתדל לתת לכם מעט ככל האפשר....

(2) אני עומד על כך שאכריז אישית כי אני אסיר תודה לכם על שנתתם לנו את האפשרות לתפקד עד עכשיו. דרושים לנו „מוקדי סולידאריות“, המלה „צדקה“ מקוממת אותי. הצלחנו לקיים מוקדים יהודיים אלה. אם אתם ממשיכים לקבל קו התנהגות זה, היחסים שלנו ימשיכו להיות כפי שהיו מקודם — יחסים די רופפים. אנו נמשיך להתקיים ואתם תתרו למסך שלנו מול השלטונות.

(3) המלה „שיתוף-פעולה“ (collaboration) מופיעה כאן. תמיד התאמצתי ליצור שיתוף פעולה זה בין המפעלים והמוקדים היהודיים. אך המצב השתנה, כי רצוננו הטוב יכול להיות מנוצל נגדנו בידי שלטונות הביכוש. אולם כאן נראה לי קשה ללכת אחרי עמיתי ומורי ד"ר וייל-האלה: שיתוף הפעולה אפשרי כאן רק אם — בצדד של הוועד הנגהל — נוכל להקים גוף רשמי שיהיה מעודכן ביחס לפעולות שצריך יהיה אז לתאם.

צריך לחסל את ההתנגשויות: הייתי מאוד מופתע מכך שהחל מהרגע בו נוצר גוף רשמי, הועמדו אירגונים מסויימים בתחלת בשוליים. לפני הרכבת הוועד הנגהל יכולים היו להגיד לנו: „זה מה שאנו חושבים לעשות“. העובדה של יצירת גרעין של חיים יהודיים קיבלה כך תדמית שלילית. צריך שכל הגופים יהיו מעורבים אודות כל מה שנעשה, וביחס לכל הדינים-יחשבוניות הנמסרים ליד, ליי ולב, הנחשבים למרגלים, וכו').²¹ וצריכים לדעת כי נוכל להשפיע על חייו של האיגוד הכללי.

ד"ר ו.ה.: — אני, להיפך, אם נכנסתי לוועד היה זה אך ורק כדי שאמשיך לפעול טוב יותר בתחום היקר לי ומעדיף הייתי שלא יהיה לי לעולם עסק עם השלטונות.²² — היוזמה העליונה נעשתה באותה רוח כמו אצלכם. אילו היינו משתתפים בהרכבת הוועד שלכם, אולי היינו מוצאים אפשרות לעבד תוכנית. אולם עתה אנו מול עובדה קיימת, ואין אנו יכולים לקבל אפילו פירור קטן של אחריות על מה שייעשה בעתיד.

לדעתי, הרי האפשרות היחידה שישנה להמשיך בעבודתנו היא — שיתוף לעבוד לגופים שכבר נוצרו.

- מ.ב.: — עד כמה שזה יהיה אפשרי!
- ר.פ.: — אין אנו נגד החיאום. גברת שטרן יודעת כי הכרססת שלנו פתוחה בפני האוויף. אתם אומרים כי ייתכן ויכריחו אתכם לפעול אחרת! אך למה ללכת לקראת קשיים?
- גב' שטרן: — את עבודתי אני עושה לטובת כל היהודים. אתם יודעים היטב כי אינני רוצה לכפות רעיונות, הרי יש לי פחות נסיון מאשר לכם. אולם לא צריך, מר רפפורט, שבאופן אוטומאטי נריב על המשפחות שהן בטיפול במפעל זה או אחר. יהיה זה אצלכם או אצלנו, הרי כרטיס ידוח על משפחה. ושידה טלפונית תאפשר לקבוע את הדברים.
- מ.ס.: — מר רפפורט אמר לא מכבר אצל גברת שטרן כי יש לוותר על הנחות (postulats). למעשה, אנו רוצים לשפר את העבודה. אולם כרגע אין מר רפפורט רוצה לשפר.
- (נציג המזרח-אירופים — י.כ.): — הגרמנים רצו לרכוש. נחזיק להם ריכוז תחיים היהודיים. ואז, האם לא תהיה כאן כרססת שלמה?
- (חבר האוויף — י.כ.): — הוא תכלול 3,000—4,000 משפחות. כרססת לא שלמה!²⁰
- (נציג המזרח-אירופים — י.כ.): — אני מציע הצעה: תהיה החלפת מידע, כי יש צורך באיריכוז, אולם תוך ריכוז העבודה.
- מ.ס.: — אין אנו תמיד תמימי-דעים על הסכנה הכרוכה בשיפורים מסויימים. נגיע גא להסכם על השיפורים שאינם מסוכנים, ונעשה-נא בכנות שיפורים אלה.
- האם האוויף מסכים להמשיך בדרך זאת. אותה הדרך, כלפינו?
- מ.ב.: — כל עוד זה יהיה אפשרי.
- מה שיכולים לכפות עליכם, הוא מסירת דינים-יחשבוניות והנהלת חשבונות: אם יש דברים שאתם חייבים לתבוע, תבעו-נא אותם; אך מה שאתם יכולים לסבול, יש לסבול; היינו, בכל מקרה מוגדר, תגישו לנו הצעה, ואנו נגיש תעצת-נגד. תהיה לנו החלפת מידע בריגע שמשפחה תפנה אליכם. אשר להכוונה מקצועית, תהיה לנו תבנה הדדית בתחום המעשה, אך לא בתחום העיוני.
- א.ב.: — הקמנו ועדות ורצינו לצרף לוועד אנשים מן החוץ.
- ד"ר מינק.: — אולם האם אין ועדות אלו יכולות לעבוד בלעדיו?
- לעתים אנו זקוקים לבעלי התמחות שונים משלנו.
- גב' שטרן: — האם אין המגעים יכולים להיות תכופים יחסית?
- מ.ר.פ.: — אך לא רצינו ליטול אחריות במקרים קשים; והיות ויכולתם לוותר עלינו, יש לכם „אחד-אפס“! (1) „(Vous avez "la partie belle")“.
- א.ב.: — אם כך, אולי נקרא לזה ישיבות עבודה?
- מ.ס.: — אתה אומר כי יש כאן „אחד-אפס לטובתנו“ — ואתם מרוצים על שאינכם משתתפים בוועדות שלנו, או בישיבות העבודה שלנו.
- גב' שטרן: — אנו רוצים רק לשאול בעצתכם.
- מ.ס.: — מחד, נדמה כי אתם מצטערים על שלא שאלו בעצתכם, ומאידך אתם מאשרים על כך.
- ד"ר מינק.: ראשית, צריך שנחיה מעודכנים על הפעולה הנעשית עכשיו. שנית,

כל זמן שאנו יכולים להמשיך בפעולותינו, אנו חייבים לעשות זאת. שלישית, אנו חייבים לקיים יחסים עם גופים אריים — ואנו יכולים לעשות זאת טוב יותר מכם, כי אתם נמצאים תחת הביקורת הישירה של השלטונות. פעולתנו צריכה להיות רשמית-למחצה — ומאידך, עליכם לשמש לנו חזית מכסה.

גב' שטרן: — קודם כל יש לתת לכם שתי תשובות: אנו מוצאים בכל מקום במפעלים הצרפתיים קבלת-פנים מושלמת. אני אוסרת שאני יהודית וכי אני באה לעשות את חובתי היהודית.

א.ב.: — כפי שכבר אמרתי, הצלב-האדום נותן לנו עכשיו משאית.

גב' שטרן: — מאידך, מעולם לא היה עלי פיקוח כלשהו מצד האדונים י. או ב.²¹ ד"ר מינק: — אם אנו נבצע פיזור, אם יש לנו פעילות רשמית-למחצה, אנו נשמור במשך זמן ממושך הרבה יותר על המגעים עם האירגונים הצרפתיים.

— כך יכולנו להמשיך בפעולות שלנו במשך שנה וחצי.

גב' שטרן: — לא מנעתם מהגרמנים לאסור את הכניסה לקאנטונות לאריים!

ראפ.: — לא, אסור שהיחסים עם המפעלים הצרפתיים יופעלו באמצעות האודיף.

א.ב.: — מדובר כאן רק על צדקת וסיוע, אין אנו שוכחים זאת.

ד"ר ו.ה.: — אתם מאמינים כי ד. לא יוכל להגיד ל"איקס"ו, "אסור ליהודים לבקש הצלה ממפעלים אריים".

ראפ.: — אך הרי אילו רצינו כולנו בכך, הרי האירגון הזה היה קם זה מכבר!

מ.ס.: — אנו בעצמנו דחינו עד לרגע האחרון את הקמת האיגוד, וגם הכינונו הצעת-נגד: ה"רחבת", ועד התיאום, כדי שלא יהיה שום דבר מקביל באיזור החופשי. אולם המיפקדה הצבאית בצרפת הקימה את האיגוד ברגע של תשלום המיליארד, והממשלה נאלצה לקבוע עובדות במהירות. שמותינו הופיעו בעיתונים לפני שידענו על כך.²²

(חבר אודיף — י.ב.): — דעת-הקהל תענה לאודיף, אם נרכו: אתם שולחים מאה ילדים לחופש, הודות להשתתפות במפעלים אריים! טוב! אבל אם זה יבוא מטעם אודיף? דעת-הקהל לא תשפוט באותו אופן. אותו דבר ביחס לאדם הפוגת למשרדים רשמיים...

מ. סוסניק: — לעולם לא יגש אדם להציג את עצמו בשם האודיף.

מ.ס.: — המדיניות שלנו היא לנסות להרוויח זמן.

— כאשר לוועדת הרפואית-הסוציאלית יהיה מקרה מיוחד שעליה ללמוד וכאשר היא תתכנס לשיבת ללא ניהול פרוטוקול, האם האדונים הללו יסרבו לבוא אצל אחד מאתנו?²³

(אחד מהמזרח-אירופים — י.ב.): — אתם רוצים תשובה רשמית כמה שנוגע להשתתפות בוועדות? לפחות בפגישות אינטימיות ללא ניהול פרוטוקול.

מ.ס.: ד"ר מינק, נראה לנו לגיטימי מאוד לדאוג לכך שתהיה מעודכן בכל, כמו גם האדונים הללו. אנו יכולים לענות לכל שאלותיך.

— אישית, האמנתי שתגישו לנו דין-וחשבון על מה שקיים או על מה שנעשה.

גב' שטרן: — אנו יכולים לעשות זאת.

ראפ.: — עוד שאלה אחת: שמות המפעלים, חושבני כי המפעלים יוכלו לשמור על השמות שיש להם עכשיו.

א.ב.: — איקס"ו. אמר כי צריך שדם ייקראו „איגוד כללי של היהודים בצרפת“ — פעולה פלונית, מחלקה אלמונית, וכו'.

מ.ס.: — לא יותה שינוי למעשה.

ר.א.: — אנו רק מבקשים שלא תפנינו יותר מדי מרץ.

מ.ס.: — אמרת לי: „אתה צעיר ולא צריך לפתח ולהפגין פעילות גדולה מדי“. לגבי איזור ארדן, למשל, היו 200 יציאות, וביקשו מאתנו ששת אלפים! הסתכנתי בנידוש למחנה דראנסי כדי לא לחתום על חוזה...
ד"ר מינס.: — אבל נתת מודעה?

מ.ס.: — כן, אבל עשיתי גם תעמולה נגדית! ואגב, עשינו כולנו מה שחשבנו כי מחובתנו לעשות.²⁷

— היינו גם רוצים לדעת מה המצב בשאלת המיליארד.

מ.ר. א.ב. מסביר:

(1) מצב ממשלת צרפת והבאנקים ביחס ליהודים ולקנס שיש לשלם. מ.ר. מ.ס. מבהיר ומדויק כי למר מ.ב. היה יפרייכוה כדי ללוות כסף, אך לא כדי לתזויר.²⁸

(2) אנו תלויים במישרין ב„קומיסאריה הכללית לשאלות יהודיות“. ד. רק כפה עלינו את קיום העיתון.²⁹ עלינו לשים לב לכך שלא לסרב לשום דבר בפחאומיות בוטה.

— האם ד. דרש דינים וחשבונות?

— כן, אבל הם יכולים להיות קצרים.

— י. צריך להיות המתווך בין היהודים לשלטונות הגרמנים.³⁰ אין היהודים צריכים לנקוט בכל התערבות אינדיבידואלית. לעתים ייתכן כי זה יהיה לטובת אחינו היהודים.

— ומבחינת תקציבית?

א.ב.: — מ.ר. איקס"ו. מציע ניצול של „קרן הסולידאריות“.³¹

— והתרומות? זה משהו אחר מכפיית תשלום?!

מ.ס.: — כוונתנו היא לדחות עד כמה שרק אפשר הטלת מס מיוחד על יהודים.³² אך אזי צריך שבכל זאת נוכל לפעול, מבלי שנתה עשירים מדי.³³ הנשנו לאיקס"ו. תקציב חודשי שייתכן ויוכל לפעול מתוך „קרן הסולידאריות“. זה כסף שנגנב מיהודים, וייתכן שחלק ממנו יוחזר כך ליהודים.

דרושים לנו כספים בסכום של מיליון וחצי לחודש (היו 80 מיליון שחושגו). — תיסול העסקים היהודיים הואט.

א.ב.: — אנב, מכינים חוק אשר ידויק ויבהיר כי כל הרוכשים רכוש יהודי לא ייחשבו לקונים הגונים, לקונים בתום-לב.³⁴

— ודאי, תהיה חזורת אמצעים יהודיים ליהודים, אך כך יינתן אישור לעובדה.³⁵

מ.ס.: — כן, מבחינה מטריית, זה עדין.

ר.א.: — אך האם יש או אין לאוויף אמצעים, כך ישאלו, כן או לא?

מ.ס.: — אם נגיד „לא“ יטילו על היהודים מס מיוחד.

גב' שטרן: — עבודתכם היא עבודה המתחדשת מדי יום, לאותו יום, ואנו משתדלים לבצע את העבודה טוב ככל האפשר.

רשימת הקיצורים המופיעים בתעודה (לפי סדר הופעתם)

- מר ב. (B.) * —
אנדריי בור, יליד פארוס, 1904. בנקאי במקצועו. כיהן משך חמש שנים כנשיא בית הכנסת הרפורמי בפארוס. היה נכדו של הרב הראשי עמנואל וייל. היה פעיל ב"ועד התיאום" מקיץ 1941, ומגן-נשיא האודיף מהקמתו ועד שנאסר בסוף יולי 1943. גורש לאושוויץ עם אשתו וארבעת ילדיו ב"17.12.43.
- מר ר. (R.) * —
דוד רספולט, יליד רוסיה, 1883. לאחר הכריחה הגדולה בספטמבר 1940 חזר לפארוס ומיד נמנה עם ראשי אירגון "רי אמלוי". בין היוזמים לעזיבת "ועד התיאום" ב"1941. היה בין המתנגדים התקינים להקמת האודיף. נאסר ב"1.6.43 והועבר לארבעה חודשים למבצר רומינוויל. באוקטובר הועבר לדראנסי, ומשם נשלח לאושוויץ (7.11.43). שם נהרג ב"1944.
- אמ. ד. (Am. D.) —
אמריאל דארלאן היה שר-החץ וסגן ראש-הממשלה בממשלת וישי ספטמבר 1941 עד 17 באפריל 1942. משך חצי שנה (ספטמבר עד אוגוסט) מילא גם את תפקיד שר הפנים, ומאוגוסט 1941 עד אפריל 1942 היה שר-ההגנה.
- מאר. פ. (Mar. P.) —
מארשאל פטן היה ראש המדינה בצרפת משך כל תקופת וישי (1940—1944). מילוי 1940 עד אפריל 1942 כיהן גם כראש-הממשלה.
- מאר. ג. (Mar. G.) —
רייכטמארשאל גרינג, סגנו של היטלר וראש ממשלת פרוסיה.
- אי.קס.ו. (X.V.) —
קמאבייח ואלא עמד בראש "הקומוטאריה הכללית לשאלות יהודיות" מהקמתה ב"29.3.41 עד ל"6.5.42. בין מארס למאי 1942 היה אמנם מנוטרל מכל פעילות.
- מ.ב. (M.B.) —
אנדריי בור.
- ד"ר ו.ה. (Dr. W.H.) * —
ד"ר בנימין וויליהאלה, יליד רוסיה, 1875. בנו של הרב הראשי עמנואל וייל. רופא במקצועו. היה פעיל באירגונים יהודיים לפני המלחמה. דודו של אנדריי בור. הצטרף למועצה בראשותה ונשאר חבר בה עד לפירוקה.
- ד"ר מ. (Dr. M.) * —
ד"ר א. מינקובסקי, יליד סט. פטרסבורג, רוסיה, 1885. פסיכיאטר במקצועו. היגר לצרפת ב"1915, נלחם במלחמת-העולם הראשונה וזכה באותות-הצטיינות שונים. מ"1933 עד 1944 היה נשיא "אחיה".
- מ.ס. (M.S.) * —
מארשל סטורה, יליד פיסהיבייה, 1906. מתרגם במקצועו. היה בין ראשי "ועד התיאום" ולאחר-מכן חבר המועצה העסונית בתפקיד מנהל-כללי. בתוקף תפקידו הוא נאסר בספטמבר 1941 וגורש לאושוויץ ב"17.12.43.
- ד"ר מינק. (Dr. Mink.) —
ד"ר מינקובסקי.
- האדונים י. וב. (I. B.) —
ליאו ישראלוביץ, וילהלם ביברשטיין (ראה הערה 12 לתעודה).
- מר י. (J.) * —
יעקובוביץ מראשי פעילי ה"קולוני סקוליי" וממקימי "רי אמלוי".
- מר ד. (D.) —
היאדור דנקר היה סמונת על המחלקה IV בצרפת ספטמבר 1940 עד סוף קיץ 1942. היה בין המדרבנים העיקריים להקמת האודיף.
- * כוכב ליד השם מסמן נוכחות בישיבה.

ירחמיאל כהן

רפ. (Rap.) – דוד רמפורט.

א.ב. (A.B.) – אנדריי בור.

ט. רפ. (M. Rap.) – דוד רמפורט.

ראפ. (Rapp.) – דוד רמפורט.

מ. מוסניק (M. Musnik) * –

פרנאנד מוסניק, יליד סיינט-מאנק, 1915. בשנות השלושים היה פעיל בתנועת הצעירים היהודית. נתמנה כחבר מועצת האו"ף עם הקמתו ונשאר בתפקידו עד למאסרו באוקטובר 1943, עת הועבר לדראנסי. ב־17.12.43 גורש לאושוויץ במשלוח של מנהיגי האו"ף.

[כן נכחה בישיבת הג' שטרן. עלית ראה הערת 18 לתעודת].

הערות למבוא

1. ראה מכתבו של ד"ר שמידט לחולא מ־29.8.41, Centre de Documentation Juive Contemporaine (להלן: C.D.J.C.) LXXV-16. וראה אצל J. Billig, Le Commissariat Général Aux Questions Juives (1941-1944), Tome 1, Paris 1955, p. 210-211.
2. האו"ף חקם לפי צו מ־29.11.41, שפורסם ב"עתון הרשמי" (Journal Officiel) ב־2.12.41. את הנוסח המלא של החוק, ראה: (L. Czertok, A. Kerlin), Les Juifs Sous L'Occupation. Recueil des textes français et allemands, 1940-1944, Paris 1945, pp. 102-103. (להלן: צ'רטוק וקרלין). חברי המועצה היו חייבים להיות בעלי לאומיות צרפתית.
3. על הריון האינטנסיבי שהתנהל בדרום, ראה: Zosa Szajkowski, Analytical France-Jewish Gazetteer, 1939-1945, New York 1966, pp. 46-52. (להלן: גוטייר); לני יחיל, "ההכנות היהודיות בצרפת", בספר: י. גוטמן (עורך), דמות ההנהגה היהודית בארצות השלימה הנאצית, 1933-1945, ירושלים תשי"ג, ע"ע 273-289. חומר רב נוסף שלא שמר בפני מחברים אלה, הנוגע לזכויות בדרום, נידון בספר, "הקמת האו"ף בצפון ובדרום" מעבודת הדוקטוראט שלי בכתובים. השווה לדברי טרונק על הקמת המועצות היהודיות בטורח-אירופה: י. טרונק, יזנראם, המועצות היהודיות במזרח אירופה בתקופת המימוש הנאצי, ירושלים תשל"ט, פרקים ב', י"א, י"ב.
4. מן ה־8.1.42 (פורסם ב"עתון הרשמי" למחרת). ראה: צ'רטוק וקרלין, כנ"ל, עמ' 133.
5. ראה הוראה של המינהל הצבאי מ־14.12.41, שם, עמ' 107. רשימת יהודים שנרצחו, 49 במיסטר, מורסמה אצל: S. Klarsfeld (Hrsgb.), "Die Endlösung der Judenfrage in Frankreich", Deutsche Dokumente 1941-1944, Paris 1977, עמ' 32-33; וראה: C.D.J.C. CDXXX-41.
6. ראה: צ'רטוק וקרלין, כנ"ל, ע"ע 107-108.
7. על "ועד התאומים" ראה: י. יאקובאוויטש, רי אטקלא, הילף און ווייזשטאנא, פאריס 1948, ע"ע 24-43; גוטייר, עמ' 40; יחיל, כנ"ל, עמ' 276.
8. ישיבה זו הוזכרה כנראה רק פעם אחת קודם בספרות וגם אז לא במפורש. ראה: יאקובאוויטש, כנ"ל, עמ' 45. ישיבה בעלת אופי דומה נתקיימה בפאריס ב־9.6.41 לקראת ריאורגניזציה של "ועד התאומים". בישיבה זו נבחר גם כמה מן המשתתפים הבולטים של הישיבה הנדונה כאן. ראה: C.D.J.C. CCXVII-4, הביטוי "ציבור מורת-אירופה" ישמש לציין אותם גורמים, ילידי רוסיה-פולין, שתוצגו לצרפת ולא לגמרי נתמזגו מבחינה חברתית, תרבותית ומיטוסית עם הציבור המקומי של ילידי צרפת.

9. כמובן שגם ראשי האזויף לא קיבלו מיצון את החוק וכמחאה על כך שיגרו מכתב (ב'1.1942) לממשלה שכן כמעשה הראשון שלהם בתור מועצה. איריש, 09/6, מודם אצל: A. Rutkowski, *La Lutte des Juifs en France à L'Époque de L'Occupation (1940-1944)*, Paris, 1975, p. 77.
10. על מניית אלו ראה: Actes zur Deutschen Auswärtigen Politik, 1918-1945. Serie E, Band I, Göttingen 1969, pp. 70-81, 82-84; O. Abetz, *Das Offene Problem. Ein Rückblick auf zwei Jahrzehnte Frankreichpolitik*, Köln 1961, pp. 213-214; R. Aron, *Histoire de Vichy*, Paris 1964, pp. 462-464; E. Jäckel, *La France Dans L'Europe de Hitler*, Paris 1968, pp. 300 ff; R. O. Paxton, *Vichy France. Old Guard and New Order, 1940-1944*, New York 1972, pp. 127-131. רוסקורן אלה דנתי בסוגיה זו.
11. הנחתו שואלא הוא הסקר לאינפורמציה מתבססת על היחס שנוקם בינו לבין ראשי האזויף בחודשים אלה. תיאור מפורט יותר של קשר זה בתורה 4 לתעודה.
12. ראה הספרות שציינה בתורה 10 לעיל.
13. על, קרן הסולידאריות ראה הערה 31 לתעודה.
14. על היחסים בתוך הציבור היהודי בצרפת בחקופת שבין שתי מלחמות העולם, ראה: D. Weinberg, *A Community on Trial, The Jews of Paris in the 1930s*, Chicago & London 1977 (מחזקה צרפתית, מאי 1974); F. Hyman, *From Dreyfus to Vichy. The Remaking of French Jewry, 1900-1938*, New York 1979; ומאמרה של היימן: 'The French Jewish Consistory and the Immigrants, 1900-1939', in: *Yivo Annual of Jewish Social Science*, Vol. XVII (1978), pp. 217-237.
15. עמדתו האיתנה של רפפורט בלפי האזויף טקילה לדרכו של מארק יארבלום בדרום נגד האזויף שם. מעניין שבשני המקרים, הדוחמים הבולטים לא שיתוף פעולה עם האזויף הם יהודים ממוצא מזרח-אירופי. על היחס של יארבלום לאזויף ראה: איריש P.7/8, 13.

הערות לתעודה

1. ר' אמלוי פעל ביוזמתו של רפפורט בכפיפה אחת עם הצלב-האדום, ר' אמלוי היה מספק לצליא את הצרכים הדרושים והאירגון הבינלאומי היה דואג להעברתם למחנות, ובעיקר לדראנסי. רפפורט טען כנגד חבריו באירגון, ששיטה זו האפשר את הגשת הסיוע לאסירים. ראה במאמרו של יעקובוביץ' בחוברת לזכרו של רפפורט: *L'Us des Trente-Six*, Paris, 1946. וראה: גוסר, עמ' 100, הערה 557.
2. בור מתייחס לתשובתו של דארלאן לגרינג מ'22.12.41. עליךך ראה במבוא.
3. הכוונה כאן לפגישה בין פטן לגרינג ב'12.41. בסינסי-פלורנטין, שהוארת במבוא.
4. הדברים שנאמרו על ואלא הביעו באמנה את היחס שרחשו לו ראשי האזויף בצפון ובדרום. אלה ואלא, באופן בלתי-רשמי, חשו שואלא מתוך שנאתו לגרמנים שואף להיטיב עם היהודים, ובעיקר עם היהודים הצרפתים. ביאנאר כבר היה ואלא ממוכס מאוד עם הגורמים הגרמניים שעסקו בבניה היהודית, ואילו אלה (ודנקר בראשם) היכנו לסלק מתפקידו כנציב, הקומויסאריה הכללית לשאלות יהודיות, העצמת שלו עם דנקר הגיע לשיא בפגישה סוערת ביניהם ב'17 בפברואר, שלאחריה הוחלט לנרש מן האזור הכבוש. על כך ראה אצל: Joseph Billig, *Le Commissariat Général Aux Questions Juives (1941-1944)*, Tome 1, Paris 1965, pp. 217-222; וראה: Serge Klarsfeld (hrsgb.), *Die Endlösung der Judenfrage in Frankreich*, Paris 1977, p. 37.

- המועצה, מארסל סטורה, לפגוש את סטן ולנסות לשכנעו להימנע מבנייה ללחץ הגרמני בעניין ואלא, ביקורו של סטורה אורגן בחשאיות על ידי ראש הקאבינט דאן של תקומיסארית, דהידרינא (de Jarnieu), שנכח גם בפגישה בין סטורה לבין סטן ב-3.4.42. בפגישה זו הודיע סטן כי אין אפשרות לבטל את ההחלטה, דבריו הדאיגו מאוד את סטורה ואת אנשי האו"ף, שבעניינם "Vallat a essayé de susciter une sorte de complicité entre lui et nous". ראה דו"ח על פגישה של סטורה (מר X) עם אנשי הקונסיסטוריה בדרום, 11.3.1942, ארכיונו של X. שייקובסקי ז"ל; סורטס אצלו, גזטיר, עמ' 61, הצהר 282; שייקובסקי טיער שמר X הינו אנדריי בור, שם, עמ' 58, אך אין לכך יסוד. מכאן מתברר שדברי ואלא במשפטו על יחסו של האו"ף אליו ועל המשלחת לפטן דברי אמת היו. ראה: Le Procès de Xavier Vallat présenté par ses Amis, Paris 1948, pp. 146, 267, 272, 474-475. טיער לדעה זו קיבלתי מדבריה של גבי לוסין שידיהאס לחיון, תורת המועצה הצפונית של האו"ף בראיון בפאריס ב-19.10.1977.
5. אלה דברי דוד רפפורט, יעקובוביץ' ציין אחרי המשלחת שמיד עם חזרתו לפאריס בספטמבר 1940 הלך רפפורט לדאות את הרב הראשי וייל, כי האמין בחשיבות הקשר עם הקהילה המקומית. ראה חוברת לזכרו של רפפורט, כז"ל, עמ' 28.
 6. ועד התיאום – דהיינו, Comité de Coordination, הקם בסוף יאנואר 1941, בלחץ גרמני, לאחר טאמציס של חודשים. ה"ועד" צירף אליו את רוב האינטנים שפעלו אז בצפון. עיין גזטיר, עמ' 40.
 7. הרב דולין וייל, בנו של הרב עמנואל וייל, היה הרב הראשי בפאריס ובין הרבנים הבוחרים שנשארו בת בעת המלחמה.
 8. דנקר פנה למארסל זאקס ולרב וייל בספטמבר 1940 בדרישה להקים את המועצה, אלה סירבו, כידוע. לאחר טירובם קמה ועדה יהודית פנימית שכללה את זאקס, הרב וייל ואלפונס וייל כנציגי היהודים הצרפתים ושלושה חברים של אירגון "הורים", ר"י אמלוי: ליאון גלייור, יעקובוביץ' ורפפורט. ועדה זו נמשכה לעתים כדי לדווח על המרי עם דנקר. לאחר זמן סינה דנקר את זאקס כאחראי ליהודים בפאריס והטיל עליו לארגן את "ועד התיאום"; משום כך הזמין זאקס נציגים שונים של אירגוני העזרה בפאריס לפגישות הכנה לשם הקמת האירגון. ראה ארכיון, "יווא", אוסף ציריקובר, תיק מס' 1690 (הומגנזיו של זאקס לאישים שונים בשחמור ונמצאות: איריש, 09/11-1; ארכיון, "יווא", אוסף, ר"י אמלוי, תיקים 2, 3); גזטיר, עמ' 42-43.
 9. דברי סטורה מהיישובים עם דו"ח שכתב יעקובוביץ' ב-1944(7), לדעת יעקובוביץ' סטורה לא מיהר לקבל את ההצעה להצטרף, היות וחשב שקשה יהיה להתווד את הכבוד העצמי ל"ועד התיאום" לאחר שיתוף הפעולה עם השלטונות הגרמניים. כאשר החליט להצטרף, עלימנה לעבוד עם בור, טען שידיעותיו בגרמניה והכרתו את הגרמנים תהיינה לעזר בתפקידו (ראה ארכיון, "יווא", אוסף ציריקובר, תיק מס' 1690). סטורה ובור הצטרפו להנהלת ה"ועד" באמצע שנת 1941.
 10. הוועד של קולוני סקולירי (Colonie Scolaire) – ראה גזטיר, עמ' 41; Hyman, עמ' 74-75, 87, מתארת בקצרה את פעילות האירגון לפני המלחמה.
 11. היתוף של "ועד התיאום" נקרא "ידיעות יהודיות" "Informations Juives" ותחל להתפרסם לפי הוראה גרמנית לטן 19.4.1941; וראה: שם, שם.
 12. א. [I] ליאו ישראלוביץ' וב. [B] וילהלם ביברשטיין היו שני יהודים שהגסטאפו הביא מווינה עלימנה להכניס סדר ל"ועד התיאום" שער אפריל 1941 בקושי התחיל לפעול. טרם נתברר מה היו מעשיהם לפני בואם לפאריס, ישראלוביץ' מילא תפקיד חשוב באו"ף כחזר ראש שירות מס' 14 שניהל את הקשר עם שלטונות הביבוס, הוא זכה להערכה רבה מטעם ראשי האו"ף ואף הורחבו סמכויותיו, הוא נאסר בקיץ 1943 ונרש עם אשתו לאושוויץ ב-17.12.43, שם מצא את מותו. ביברשטיין ניהל מחלקת הבינוד באו"ף. כבר ב-17.2.1942 הורה בור שאין לו זכות לחתום על מכתבים בשם האו"ף ובכל הפניות הנוגעים לשירותו יש לפנות לאיש המועצה (איריש,

- 09/8-1). בנובמבר 1943 קיבל ביברשטיין חופשה, מטעמי מחלה, אך לא חזר לעבודה ולא השיב למכתבים השונים ששיגרה אליו המועצה. נשיא האז'ויף דאן, ז'ורז' אדינזר, ראה לנכון לפנות לשלטונות הגרמניים ולהודיע על היעדרו, לאור הנסיבות המיוחדות שבהצטרפותו לאירגון. ראה מכתב אדינזר לקורס שנדל, האחראי על שירות 14 לאחר סאטור של ישראלוביץ', 27.12.43 (איו"ש, 09/8-3). עד כמה שידוע לא חזר ביברשטיין לשורות האז'ויף. שמו אינו מופיע ברשימת המגורשים מצרפת. ראה: Serge Klarsfeld, *Le Memorial de la Deportation des Juifs de France*, Paris 1978 (השוה: Adam Rutkowski (ed.), *La Lutte des Juifs en France a l'Epoque de l'Occupation (1940-1944)*, Paris 1975, p. 279).
13. על עזיבת נציגי האירגונים הזרים: יאקובאויטש, ע"פ 37-42; גוסר, עמ' 41.
14. אלי קרוקר, יליד רוסיה, היה פעיל באירגון של החברות היהודיות (*Fédération des Sociétés Juives*) אירגון-גג של היהודים הזרים בצרפת – טרם היכנסו ל"ועד התיאום"; ב"ועד" כיהן כמזכיר כללי לתקופה קצרה בקיץ 1941. עם כניסתו של סטורה לאירגון סולק קרוקר ושמו נשמט מן הכרזו שפרסם הוועד באוגוסט 1941, אשר קרא לציבור היהודי לגלות את מולידאריה. מאז לא מילא תפקיד ב"ועד" וגם לא באז'ויף. האשמות כלפיו נשמעו ממקורות שונים, אך לא הוזכר בהן תוכן האשמה. ראה יאקובאויטש, כנ"ל, עמ' 42; דו"ח יעקובוביץ', כנ"ל. קרוקר נאסר ונשלח למחנה באוד'לה-רולאנד (Beaune-La-Rolande) וייתכן ששוחרר, אך על-כל-פנים לא גורש לארצות-ישראל.
15. הכוונה למר יעקובוביץ'.
16. ר' אמל"י, אירגון עזרת שפעל בעיקר במחתרת, הוקם באמצע יוני 1940. שם האירגון על-שם משכנו ברחוב אמל"י 36 בפאריס. הוא פורק ביוני 1943 לפי צו גרמני ובאופן רשמי העתיק מאז לאז'ויף. האישיות המרכזית ב"ר אמל"י היתה דוד רפפורט.
17. O.S.E. הקים סניף בצרפת בינואר 1933. על פעילותו של האירגון בעת המלחמה ראה בעבודת-הגמר של נילי (פסקין) קרן, "הצלת ילדים בצרפת בתקופת הכיבוש הגרמני (1940-1944)" על-ידי אירגונים יהודיים, המכון ליהדות זמננו (בלי תאריך); וראה: Hillel J. Kieval, *From Social Work to Resistance: Relief and Rescue of Jewish Children in Vichy France*, Harvard College, 1973.
18. הגב' זולייט שטרן, ילידת פאריס 1893, היתה פעילה באירגונים סוציאליים יהודיים בשנות השלושים, ובעיקר ב"ויצ"א; היא מילאה תפקיד בכיר מ-1934 בעליית-הנוער, והיתה מקובלת על כל אירגוני העזרה היהודיים בצרפת. לפי יעקובוביץ' היתה זו גב' שטרן שהכניסה את סטורה ל"ועד התיאום". ראה דו"ח יעקובוביץ', כנ"ל. עם הקמת האז'ויף נמנתה גב' שטרן עם חברי המועצה, היא נשארה בתפקידה עד לפירוק האז'ויף. גב' שטרן "זכתה" מכל "אשמה" על-ידי "בית-דין הכבוד" שחקים O.R.I.F. (ראה: איו"ש 16-P). אין ידיעות על כנס העובדות הסוציאליות שהוזכר רשפורט.
19. לפי חוקי-סוד האז'ויף מן ה-29.11.1941 מתבטלים כל האירגונים, "הלא-יהודיים" ומצטרפים לאז'ויף. למעשה, הן בדרום והן בצפון, התהליך של שילוב האירגונים בתוך האז'ויף נמשך זמן רב מאוד. ראה ל. יחיל, כנ"ל, עמ' 280.
20. דיר מינקובסקי נשאר ב"ועד התיאום" לפחות עד 9.6.41. באותו יום השתתף בישיבה מיוחדת בראשותו של בור, בה התחלט להקים ועדה ארצית חדשה שכללה את בור, דנון (Danon) וקרוקר, ראה: CDJC, 4-CCXVII; והשוה: גוסר, עמ' 42.
21. לדנקר, לישראלוביץ' ולביברשטיין.
22. אחד משלושת הנציגים המורח-אירופיים.
23. כשלושת אלפים משפחות היו בהודש יאנואר בטיפולו של "ועד התיאום" עד לפירוקו. אלו הועברו לטיפול האז'ויף.
24. מצד האדונים ישראלוביץ' או ביברשטיין.
25. דברי סטורה מטשטשים מעט את מהלך הדברים שהביא לידי הקמת האז'ויף. כידוע, חוק יסוד האז'ויף מן ה-29.11.41 פרסם ב"ציתון הרשמי" ב-2.12.41, אולם אז עוד לא

- הופיעו שמות חברי המועצות עליפו בקשתו של ר. ר. לאמבר מקסביית ואלא. ב"14.12.41 פורסמה ההודעה הגרמנית, שעקב פעילות חתרנית נגד שלטונות הכיבוש הוטל על „היהודים באזורי צרפת הכבושים“ מס בסך מיליארד פראנקים. בין מועד זה לבין פירסום רשימת חברי המועצות ב"8.1.42 הופעל לחץ גרמני כבד על ואלא לסיים את תרכבת המועצות. ייתכן, בדברי סטורה, שראשי האו"ף בצפון לא ידעו מי יופיע ברשימת. אך לפי דבריו בישיבת הסודית עם הקונסיסטוריה (11.3.42), קיבל ואלא את מועמדיהם למנהלי (administrateurs) האירגון (ראה הערה 4 לעיל). כלומר, נראה שראשי האו"ף בצפון (בור, סטורה ושיידהאס) הציעו רשימה (תלקית?) לוואלא, אך לא ידעו אם זו נחקבלה ומתי עמדה להתפרסם. טיפ לסייען זה נמצא במכתבו של ד"ר וייליאלת לוואלא מאוגוסט 1942, בו הודיע על קבלת המינוי שנודע לו מן העיתון, CCXIII-28, CDJC.
26. שאלה זו נשאלה עלידי איש האו"ף, ודבריו כוונו לנציגים שונים של אירגוני העזרה.
27. לפי התייחסות על הארץ, אין מקום לערער על דברי סטורה. ועוד, יעקובוביץ בהערכתו את סטורה, לאחר המלחמה, חזר לעניין זה באופן סמנטי: „Grâce à l'a-bilité avec laquelle il a rédigé le memorandum et aux motifs qu'il a invoqués pour expliquer le refus des institutions d'accéder à cette demande, on a évité un grand danger suspendu au-dessus des têtes des „oeuvres sociales juives“ („יווא“, אדפס צ'ריקוב, תיק מס' 1650).
28. לפי חוק מ"16.1.42 ניתן לאו"ף אישור ללוות מן הבאנקים הצרפתיים 250 מיליון פראנק על-מנת לבצע את התשלום הראשון של המס בסך מיליארד פראנק. ראה גוסט החוק: צ'ריטוק וקרלין, כנ"ל, ע"פ 134-135.
29. הכוונה לציתון של „רעד התיאום“ – „דיועות יהודיות“, שם העיתון שונה ל- Bulletin de l'U.G.I.F. ברם איסור לא השתנה כלל.
30. שירות 14 של האו"ף בניהולו של ישראלוביץ, ראה הערה 12 לעיל.
31. עליפי חלק מסעיף 22 של החוק מ"22.7.41, שחברו עליו פטן ואחרים משני ממשלת וישי, עשרה אחוזים ממכירת נכסים יהודיים יוכנסו לחשבון מיוחד של הקומוסאריה. חלק מן הכספים הללו ינוצלו לצורך תשלומים לניהול זמני של הנכסים היהודיים, לתשלומים למפעלים כרסלים שאינם יכולים לשאת בתשלום הניהול, והשאר ישמש „קרן סולידאריות“ (fonds de solidarité) ליהודים נצרכים. יש לזכור שוואלא כבר העלה את האפשרות לניצול הכסף הזה בתשובה לפניית הגרמנית לתקים אירגון-גג יהודי, CCXVI-16, CDJC (מ"6.3.41). פורסם בהרגום צרפתי אצל ביליג, 1, עמ' 211. „קרן הסולידאריות“ צוינה בחוק יסוד האו"ף מ"29.11.41, כאחד משלושת המקורות הכספיים של האו"ף.
32. הטלת מסים על יהודי צרפת צוינה בחוק יסוד האירגון בדרך גוספת למיפון האירגון. חוק ציין שהמועצה המנהלת של האו"ף בתיאום עם הקומוסאריה תהיה אחראית לקביעה גובה המס. דבריו של סטורה תואמים את המאבק העיקש שניהלה המועצה לאורך זמן למנוע היטל על הציבור היהודי. רק בחוק מ"11.5.43 נקבע גובה המסים לצפון ולדרום, ואז כבר היה קשה מאוד לגבות אותו. על התוצאות „המאכזבות“ בתשלום הראשון של המס ראה: מכתב דיקנל, המספק על האו"ף, לדרקה, 11.11.43, (XXVIII-221, CDJC).
33. האו"ף במודע לא רצת לעשות רושם שהוא אירגון עשיר מדי שסא זה ידרבן את השלטונות להטיל עליו, או על הציבור היהודי, מסים גוספים. טיעון זה השמיע סטורה בפני אנשי הקונסיסטוריה ב"11.3.42 (וראה: גוסר, עמ' 63) והוא הוזכר שוב בדיווח סודי שהכין האו"ף, כנראה בסוף 1942, כנראה לאנשי הקונסיסטוריה, שנאמר בו: „...mais si nous devions un jour prouver une grande aisance monétaire, un nouveau danger ne tarderait pas à apparaître!“ (איו"ש, 09/25).
34. לא ידוע לנו על חוק ברות זו.
35. כלומר עלידי שימוש ב„קרן סולידאריות“ יוחזר ליהודים חלק מן הכסף.

Research

Menachem Shelsch, a member of kibbutz Mishmar Ha'emek, a teacher and educator, in his doctoral thesis done at Tel-Aviv University researched the holocaust of the Croatian Jews. We present here the chapter which deals with the participation of Yugoslavian Jews in the struggle against the Nazis and their role in the partisan units, which was great, taking into consideration their part in the general population.

Itzhak Arad, Head of the Directorate of Yad Vashem, examined and summarized the activities of the Rosenberg Special Command for the collection of cultural works in the occupied territories of Eastern Europe. The writer concentrates on deeds of confiscation, robbery and the destruction of the cultural and artistic Jewish assets. He also provides statistical data on the subject.

Benjamin Eckstein, of the Hebrew University in Jerusalem, examines the documents of the Mauthausen death camp which deal with activities of the camp hospital and with the classification of the patients according to their diseases. The documents indicate that most of the diseases were a result of hunger.

Within the framework of the Institute for Contemporary Jewry of the Hebrew University in Jerusalem, **Jonathan Kaplan** wrote a research treatise on the activities of the Bergson Group, a branch of the "Irgun", in U.S.A., during World War II, and its public initiatives concerning the events in the Concentration Camps. A special emphasis was laid on the relations of the members of the delegation with the Jewish and non-Jewish leaders of U.S.A.

Documentation

Yerachmiel Cohen, of the Hebrew University in Jerusalem, discusses a document (of 1942) which relates to the beginning of the activities of the General Organization of the Jews in (occupied) France (UGIF). This document throws light on the relationship between the Jewish leadership and with the heads of Vichy's rule.

Akiba Skidel, a member of kibbutz Kfar Blum, served in the United States Army during World War II. We publish here an additional part of the letters he sent to his family in those days (see: **Yabot Moreshet** 27). In the letters he describes his meetings with the survivors immediately after their release and his contacts with a Gar'in of young pioneers who founded the "Buchenwald Kibbutz", on the farm of one of the Nazi leaders.

Books

Yehoshua Bichler, a member of kibbutz Lehavot Haviva and one of the survivors of Auschwitz death camp, submits his criticism on Hans Langbein's